

pri čemu su rudimentarne bolničke ustanove imale zadatak da osiguravaju brz oporavak logoraša radi njihova povratka u radnu snagu. Falsificiranje zdravstvenih statistika bila je masovno rasprostranjena pojava. S obzirom na to da se radilo o svojevrsnoj civilizaciji kvota, za svaku skupinu bolesnika bio je određen maksimalno dozvoljen udio u općoj populaciji, pa su teže bolesti često klasificirane kao lakša oboljenja. Tako su, primjerice, bolesti uzrokovane izgladnjivanjem i propadanjem imuniteta bilježene kao kožne bolesti. Također zaključuje da su dosadašnji povjesničari propustili prepoznati bitan element zbog kojeg su se brojevi umrlih doimali umanjena u službenim statistikama: teško bolesni i izgladnjeli zatvorenici puštani su kućama, nakon čega bi ubrzo umirali, ali su bili izostavljeni iz evidencije umrlih u Gulagu. Ovakve neusklađenosti i prikriivanja autorica pripisuje bitnim nesuglasticama u pristupu upravljanju Gulagom na relaciji moskovskog centra i sibirске periferije. Proizvod ovih igara između različitih centara moći bilo je „skrivanje uzroka bolesti, kamufliranje masovne gladi, kriminalizacija bolesnih i skrivanje stvarnih brojeva bolesti i umiranja“ (str. 108). Alexopoulos utvrđuje da je brutalizacija zatvorenih društvenih sredina u Gulagu vrhunac dosegla krajem 1940-ih i početkom 1950-ih, koja ipak nije nastala zbog specifičnih kampanja progona i čistki (poput tadašnje antisemitističke kampanje), već zbog „Staljinova drakonskog kaznenog zakonodavstva“ (str. 48). Zaključno možemo poručiti da je ovo povijesno djelo korisno zbog ujednačenosti pogleda na dugo trajanje logorskog iskustva u 20. stoljeću. Jednostavno rečeno, može se primijetiti i da licemjerstvo natpisa na sovjetskim logorima: „Rad je čast, slava, plemenitost i junaštvo“ (str. 208) zaslužuje ući u javnu memoriju koliko i izraz „Rad oslobađa“.

Tomislav Brandolica

Epidemije i urbani kontekst – jedna globalna perspektiva

Mohammad Gharipour, Caitlin DeClercq (ur.), Epidemic Urbanism: Contagious Diseases in Global Cities. Bristol-Chicago: Intellect Ltd, 2021, 408 str.

Zbornik radova *Epidemic Urbanism: Contagious Diseases in Global Cities* urednika Mohammada Gharipoura i Caitlin DeClercq jedan je u nizu akademskih izdanja (knjige, zbornici radova, tematski brojevi časopisa) nastalih tijekom 2020. i 2021. (zasigurno će ih biti i u nadolazećem vremenu) čije je objavljivanje potaknula pandemija COVID-19. U historijsku znanost vrlo se brzo u fokus vratila medicinska historija, s temom pandemija u duljem povijesnom trajanju, njihovog suzbijanja, javnog zdravstva te općenito utjecaj epidemija i pandemija na društvo. Tome svjedoči i navedeni zbornik radova proizašao iz mnogo šire djelatnosti samih urednika.

Naime, kako navode u zahvalama, Mohammad Gharipour, redoviti profesor na Školi za arhitekturu i planiranje (School of Architecture and Planning) pri Državnom sveučilištu Morgan (Morgan State University) u Baltimoreu, i Caitlin DeClercq iz Centra za poučavanje

i učenje (Center for Teaching and Learning) Sveučilišta Columbia (Columbia University, New York), već su u ožujku 2020. osnovali Epidemic Urbanism Initiative (EUI), zamišljenu kao interdisciplinarnu suradnju. Od tada ova Inicijativa broji preko 1500 znanstvenika, studenata i drugih suradnika iz više od 90 zemalja (veza za Hrvatsku je dr. sc. Darka Bilić s Instituta za povijest umjetnosti). EUI je u svoje dvije godine od osnutka organizirao i održao nekoliko simpozija i okruglih stolova, a prvi je bio u svibnju 2020. Rezultat tog simpozija upravo je ovdje prikazani zbornik radova. Urednici su ga posvetili svojoj globalnoj zajednici znanstvenika, praktičara, kreatora politike i drugih članova Inicijative.

Zbornik radova *Epidemic Urbanism: Contagious Diseases in Global Cities* sadrži 38 priloga, uključujući Prolog i Epilog, podijeljenih u četiri cjeline: „Urban Governance: Politics and Management“, „Urban Life: Culture and Society“, „Urban Infrastructure: Permanence and Change“ i „Urban Design and Planning: Interventions and Implications“. Kao i svaki ambiciozniji projekt koji želi slijediti aktualne trendove u historiografiji, a koji nije unaprijed geografski definiran, tako je i ovaj orijentiran na globalnu historiju. Pritom je nužno napomenuti da aspekti globalne historije u ovom zborniku radova nisu umjetno dodani kako bi se stvorio dojam globalnosti, već se logično protežu kroz svaku cjelinu zbornika.

I dok je zbornik radova *Epidemic Urbanism: Contagious Diseases in Global Cities* prostorno definiran širokom perspektivom globalne historije, disciplinski se temelji na urbanoj historiji. Urbana historija kao izrazito interdisciplinarna povijesna poddisciplina okupila je u ovom zborniku autore iz različitih struka. Sami urednici su arhitekt Gharipour i antropologinja s doktoratom znanosti iz arhitekture DeClercq, a od autora su zastupljeni liječnici i stručnjaci za javno zdravstvo, povjesničari, sociolozi, povjesničari umjetnosti, arhitekti (i povjesničari arhitekture). Dakle, glavna je tema zbornika *Epidemic Urbanism: Contagious Diseases in Global Cities*, kako sam naziv sugerira, proučavanje urbanih sredina zahvaćenih epidemijama kroz povijest (u ovom slučaju od 15. do 20. stoljeća s najvećim naglaskom na studije slučaja iz 19. i 20. stoljeća) u globalnom kontekstu.

Radovi u prvom dijelu zbornika („Urban Governance: Politics and Management“) razmatraju kako su se vodile borbe s epidemijama u različitim gradovima. Tako su pokriveni: Sibiu (kuga 1510), Agra (kuga 1618-1619), Bristol (kuga 1665-1666), meksičke pokrajine i gradovi (velike boginje 1826), York (kolera 1832), Napulj (epidemije kolere 1960-1914), sjeveroistočna Kina (kuga 1910-1911), Terre Haute (velike boginje 1902-1903), Nairobi (kuga 1895-1910). Pritom je glavno istraživačko pitanje upravljanje epidemijama lokalnih ili državnih vlasti, odnosno različite politike suzbijanja i dometi tih politika. Što je gradska uprava bila jasnija i složenija, i mjere borbe i suzbijanja bile su definiranije. Dobar primjer za to upravo je borba protiv epidemija kuge. Najjednostavniji instinkt vodio je napuštanju grada ili mjesta u kojem izbija epidemija, no to si nisu mogli priuštiti svi stanovnici, pa je riječ o individualnim mjerama. Primjer grada Sibiu („Plague in Sibiu and the first quarantine plan in Central Europe, 1510“, Katalin Szende i Ottó Gecser) u Erdelju pokazuje kako su naponi jednog liječnika (Hans / Johannes Saltzman), koji je uspješno utjecao na gradsku vlast, pridonijeli držanju epidemije u gradu pod kontrolom. Ovisno o potrebi, Saltzman je uveo četiri temeljne mjere: ograničenje kretanja (zatvorene granice grada za sve koji dolaze iz zaraženih područja), socijalno distanciranje (pojedinaca, ali prvenstveno zabrana grupnih aktivnosti), izolacija u kućanstvu ili lazaretima, te karantena. Usto, vlasti su trebale osigurati održavanje i čišćenje kuća, kanala, klaonice i sl. Saltzmanu je Sibiu poslužio kao laboratorij budući da je 1510. kuga poharala cijelu Ugarsku. Kasnije

je objavio i knjigu temeljenu upravo na ovom iskustvu, koja je davala savjete za borbu protiv kuge, ističući uspjeh Sibiu i uspoređujući ga s okolnim gradovima koji su prošli mnogo lošije. Zanimljivo, knjigu je posvetio upravo gradskim vlastima.

Limiti u borbi ranonovovjekovnih gradskih vlasti prikazani su na primjeru Bristola i suzbijanja kuge 1665-1666. („Urban governance, economic intervention, and the plague in Bristol, England, 1665-66“, Andrew Wells). Iako epidemija nije mogla biti spriječena, ranim reakcijama gradske vlasti koja nije čekala odluke kralja i gradskog vijeća, ipak je usporena, dok je sam grad imao vremena pripremiti se za epidemiju. Kada je kuga konačno došla do Bristola, na snazi su bila pravila koja su vrijedila za cijelu zemlju. Ekonomske posljedice za grad koji je bio trgovačko središte bile su velike, i upravo su se na tom primjeru pokazala ograničenja gradske vlasti, jer su prvo bili namireni članovi gradske korporacije, a tek onda potrebe samoga grada. Zanimljivo je da je dio grada u kojem je bila smještena bolnica za oboljele od kuge ostao u urbanoj kolektivnoj memoriji i nakon što je prestalo obilježavanje na kartama grada.

Kako izloženost čestim epidemijama utječe na planiranje gradova pokazano je na primjeru Agra, jedne od prijestolnica Mogulskog Carstva („Mughal governance, mobility, and responses to the plague in Agra, India, 1618-19“, Mehreen Chida-Razvi). Agra je kuga 1618. zahvatila već treću zimu za redom, a u kontekstu gradova i upravljanja epidemijama, Agra je primjer gdje vladarska moć ne ovisi o prijestolnici kao mjestu, jer je bila utjelovljena u samoj osobi vladara i njegovu dvoru koji ga je pratio (vladar Džahangir je napustio Agra). Ipak, svijest o izbijanju čestih epidemija kuge u Mogulskom Carstvu značila je pomnije urbanističko planiranje koji su se podizali na mnogo većoj udaljenosti jedan od drugog (25-30 km) nego prije mogulske vlasti (2-3 km).

Primjeri meksičkih gradova i Nairobijski pokazuju kako su u sredinama s kompleksnim društvenim odnosima te u kolonijalnim sredinama na borbu protiv epidemija utjecale i politike odnosa prema domorodačkom stanovništvu, a posebice rasizam. U Meksiku („Smallpox and the specter of Mexican citizenship, 1826“, Farren Yero) brojne gradske vlasti gotovo godinu dana tajile su od glavnoga grada da je u selima u kojima je boravilo domorodačko stanovništvo izbila epidemija velikih boginja, iako su Maje to prijavile i tražile cjepivo – zaraza je naime došla s broda koji je uplovio iz SAD-a u luku Sisal na Yucatánu. Zakonski je bilo propisano obavezno cijepljenje, no rasprave oko takve odluke pokazale su društvenu nejednakost, predrasude i rasizam prema prvenstveno autohtonom stanovništvu, jer su vođene idejom spašavanja „manje razumnog“ stanovništva koje bi zasigurno odbilo takvu vrstu prevencije, iako su dotadašnja iskustva i prakse pokazale da su ranije akcije cijepljenja bile uspješne, kao i to da su Maje same zatražile cjepivo čim je epidemija izbila. S druge strane, britanske kolonijalne vlasti za izbijanje kuge u Nairobijski na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće optužile su indijsko stanovništvo koje je, kako su smatrali, po svom mentalitetu živjelo u nehigijenskim uvjetima pogodnima za razne bolesti. Manje su uzele u obzir položaj grada (promet i željeznica), loše urbano planiranje, nedovoljnu infrastrukturu i slabe higijenske uvjete na gradskom prostoru koji je po broju stanovnika stalno rastao. Autorica zaključuje kako je rasistički diskurs za trajanja epidemija omogućio daljnju segregaciju stanovništva te opravdavao nedovoljno ulaganje u urbani razvoj i infrastrukturu (pa tako naročito i zdravstvenu) Nairobijski („Colonialism, racism, and the government response to bubonic plague in Nairobi, Kenya, 1895-1910“, Catherine Odari).

Epidemije kolere u Napulju od druge polovice 19. stoljeća pa sve do početka Prvog svjetskog rata pokazale su sve probleme s kojima su se suočavali moderni i često

prenapučeni gradovi, pri čemu je novi urbanizam (druge polovice) 19. stoljeća nudio tek dio rješenja. Najveći pomak donijelo je otkriće uzroka kolere i njezinog širenja 1854. (John Snow). Nakon toga je odgovarajući kanalizacijski sustav bio ključan u svakom urbanističkom planiranju izgradnje i rekonstrukcije gradova. No, jednako važna bila je i edukacija stanovništva o higijeni i ispravnom korištenju vode, a posebice pitke vode. To je u ovom zborniku radova prikazano u prilogu „Cholera, the Roman Aqueduct, and Urban Renewal in Naples, Italy, 1860-1914“ kojega je autorica Sofia Greaves. Navedeni period označio je spori prelazak na bakterijsku teoriju o porijeklu kolere u Italiji. Također, na primjeru Napulja vidi se koliko je nužna bila kvalitetna urbana infrastruktura kako bi se gradske vlasti mogle boriti protiv epidemija, u ovom slučaju kolere. Rješenju ovog problema odrekli su i veliki dugovi koje je sa sobom nosio *Risorgimento*. Teško stanje i nemogućnost liberalnih vlasti da osiguraju brigu za najugroženije omogućili su uspon kriminalne organizacije Camorre koja se proglasila zaštitnicom siromašnih. Urbanistička obnova Napulja uz ovaj higijenski i javno-zdravstveni aspekt imala je i nacionalni. Pozivanjem na rimsku slavu i uređenost rimskih gradova, Napulj se povezivao sa slavnom rimskom prošlošću, ali i novom prijestolnicom, što je dodatno trebalo ojačati osjećaj pripadnosti ujedinjenoj Italiji.

Druga cjelina, „Urban Life: Culture and Society“, oslanja se na pojedine primjere nošenja s raznim epidemijama unutar određenih društvenih skupina. Dok je prvo poglavlje razmatralo odgovor službenih vlasti na epidemije, ovo poglavlje epidemije stavlja u društvene sfere, s naglaskom na pojedinačne skupine u gradskom prostoru koji se u ovom slučaju redefinira („The City as Field Hospital and the Influenza Epidemic in Seattle, USA, 1918-19“, Louisa Iarocci) ili postaje ograničavajući („The Jewish Ghetto as a Space of Quarantine in Prague, 1713“, Joshua Teplitsky). U društvu u kojem buktu epidemija urbano postaje mjesto otuđenja i marginalizacije („Hygiene and Urban Life in the ‘District of Death’ in 19th Century Istanbul“, Fezanur Karaağaçlıoğlu) gdje se povećavaju društvene nejednakosti („Meningitis, Shared Environments, and Inequality in São Paulo, Brazil, 1971-75“, Daniela Sandler). Primjer epidemije velikih boginja u Kathmanduu 1963. pokazuje utjecaj društvenih praksi te materijalnog položaja stanovništva i uvjeta stanovanja kao faktora u širenju, odnosno suzbijanju epidemije. Prenapučenost stanovništva, urbanizam s nedovoljnim razmakom kuća i ulica, suživot više generacija pod istim krovom te društveni običaji glede osobne i generacijske brige za oboljele, unatoč prihvaćenom masovnom cijepljenju, bili su preduvjet za brzo širenje bolesti („House, Social Life, and Smallpox in Kathmandu, Nepal, 1963“, Susan Heydon).

Tijekom 20. stoljeća u Iraku su u više navrata izbijale epidemije velikih boginja: 1921, 1926, 1929, 1932, 1941, 1948, 1951. i 1956-57. („Rural migrants, smallpox, and civic surgery in 20th century Baghdad, Iraq“, Huma Gupta). Velike nacionalne kampanje cijepljenja provedene su nakon 1948. i posebice 1956. godine, čime su epidemije uglavnom bile uspješno suzbijene sve do 1971. i 1972. kada je zabilježena posljednja veća zaraza koja se hodočasničkim putovima prelila iz susjednog Irana. Ono što je zanimljivo jest da je to bio i put kojim je zaraza došla u Jugoslaviju 1972, a prenio ju je zaraženi hodočasnik iz Prizrena, pri čemu pojava zaraze nije bila uočena na vrijeme. Pozadina uspješnog suzbijanja epidemija velikih boginja planom masovnog cijepljenja u pozadini omogućila je veliko premještanje stanovništva iz ruralnih dijelova Bagdada u kojemu su bili uglavnom naseljeni radnici migranti. U prvom dijelu zbornika opisano je kako je prilikom epidemije kuge na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće stigma pala na indijske radnike doseljenike kao

izvor zaraze i prenositelje bolesti. I u ovom slučaju u Bagdadu opet su bili obilježeni radnici doseljenici. Pritom nisu naglašavani loši stambeni uvjeti, prenapučenost te činjenica da je lokalno stanovništvo upravo te rubne dijelove koristilo kao odlagalište za smeće i kanalizacijski otpad, što je sve dakako zagađivalo zemlju i vodu. Sanitacija i urbanistički planovi za uređenje ovih dijelova Bagdada (*slumova*) 1957. prešutno su značili dislokaciju stanovništva – područje je ovim zahvatima postajalo poželjnije, a time i skuplje za život. Stanovništvo u tim dijelovima Bagdada tako je, zaključuje Gupta, provođenje zdravstvenih mjera i masovno cijepljenje shvatilo kao dvosjekli mač.

Treći dio zbornika donosi studije slučajeva o promjenama urbane infrastrukture pod utjecajem epidemija i pandemija („Urban Infrastructure: Permanence and Change“). Prostorno i vremenski različiti primjeri u ovom dijelu zbornika (od 15. do 20. stoljeća; Lisabon, Sevilla, Puebla, Dhaka, Ilha Grande Lazaretto u Brazilu, Bombay, Hanoi, Filipini, Australija) donose neizostavnu blisku vezu između urbanih politika i razvoja infrastrukture i prakse dobrog upravljanja gradovima, bilo da je riječ o tipu predmoderne ili moderne gradske uprave. Također, na primjeru kolere jasno je kako je to bila epidemija koja je redovito ukazivala na probleme modernih gradova koji su trebali proći kroz procese moderne urbanizacije („Colonial infrastructure, ecology, and epidemics in Dhaka, 1858-1947“, Mohammad Hossain). U ovom poglavlju promatraju se i nepremostive geografske odrednice (primjerice rijeka Guadalquivir koja prolazi kroz Sevilu: u luci i nefortificiranoj četvrti Triana na desnoj obali bilo je gotovo nemoguće kontrolirati ulazak u gradski centar i druge dijelove grada – „The Guadalquivir River and plague in Seville, Spain, in the 16th century“, Kristy Wilson Bowers). Zanimljiv je primjer Hanoijsa („French urbanism, Vietnamese resistance, and the plague in Hanoi, Vietnam, 1885-1910“, Michael Vann) u kojem su francuski kolonizatori i inženjeri nastojali prenijeti uspjehe moderne urbanizacije iz Francuske temeljene na znanstvenim dostignućima, kako inženjerskim, tako i javno-zdravstvenim (tzv. higijeniisti), a u kojoj je Haussmannova „obnova“ Pariza bila jedan od najvećih urbanističkih i infrastrukturnih projekata 19. stoljeća. Francuska kolonijalna uprava htjela je od dotadašnjeg Hanoijsa, koji je bio skup manjih seoskih naselja, napraviti moderni urbani centar. Borba protiv zaraznih bolesti, kao primjerice kolere, opravdavala je takva nastojanja. No, urbanizacija je bila ograničenog dosega, a dodatno je podcrtala rasnu podijeljenost i nejednakost grada u kojem su u obnovljenom i uređenom centru živjeli uglavnom francuski doseljenici, dok je domaće stanovništvo ostalo na rubovima grada gdje infrastruktura često nije dosegala i gdje se pitka voda i dalje uzimala s javnih česmi, dok se kanalizacijski otpad skupljao i odnosio. Situacija je bila posebno kritična za vrijeme jakih kiša i tajfuna, što je uzrokovalo nove javnozdravstvene krize. No, to nije sprječavalo guvernera i općenito francusku upravu da ističe uspjehe u urbanizaciji Hanoijsa. Usto, Hanoi je zbilja postao transportno sjecište a time i veliko središte, što će pokazati da je grad postao još osjetljiviji na razne epidemije. Posebna panika nastala je prilikom izbijanja epidemije kuge, što je dodatno pokazalo ograničenja uvezenog tehnokratskog upravljanja i razumijevanja gradova u drugačijim kontekstima. Odgovor je na kraju bila stroga i invazivna javno-zdravstvena politika koja je izazivala otpor prema kolonijalnim vlastima, a učestale epidemije dodatno su ju slabile.

Posljednji dio zbornika, „Urban Design and Planning: Interventions and Implications“ nadovezuje se na prethodni jer dodatno istražuje što znači ukomponirati javno zdravlje u gradske planove, kako izgledaju „zdravi gradovi“, tko donosi odluke, koji su motivi u pitanju (uz one javno-zdravstvene) te, konačno, što to točno znači za samo stanovništvo u

društvenom smislu – stvaraju li se tako određene zone koje mogu voditi prema segregaciji. Ovo poglavlje donosi vjerojatno najpoznatiji slučaj borbe protiv kolere koji je promijenio razumijevanje same epidemije, a to je londonski. Upravo je slučaj Londona i epidemija kolere dokazao kako se „moderna disciplina urbanog dizajna može izravno povezati s obrambenim impulsom protiv ne higijenskih životnih uvjeta“, a što će rezultirati čišćenjem *slumova*, širim ulicama, kanalizacijom, vodovodom, propisanim uvjetima za stanovanje, brigom oko higijene općenito („Cholera and housing reform in Victorian London, England, 1850-1900“, Irina Davidovici). No, to je najčešće značilo da je siromašnije stanovništvo na novouređenim lokacijama bilo istisnuto i zamijenjeno onima koji su si mogli priuštiti nove urbanističke standarde, pomičući probleme i slike siromaštva prema novim rubovima gradova. Posebno je vidljiva segregacija stanovništva u kolonijalnim gradovima. Takvu urbanističku segregaciju – uz otkrivanje lokalnog autohtonog stanovništva za epidemiju – do vrhunaca je dovela francuska kolonijalna vlast u Senegal u prilikom urbanizacije Dakra nakon izbijanja velike epidemije kuge 1914. kada je u planovima uvela rasno zoniranje („Plague, housing, and battles over segregation in colonial Dakar, Senegal, 1914“, Gregory Valdespino). Namjera je bila stvoriti dio grada koji bi bio namijenjen europskom stanovništvu i dio grada za domaće stanovništvo. Pritom izgovor nije bila segregacija i epidemije, već različiti arhitektonski stilovi.

Zbornik radova *Epidemic Urbanism: Contagious Diseases in Global Cities* urednika Mohammada Gharipoura i Caitlin DeClercq u četiri je cjeline dao niz primjera borbe s epidemijama u gradovima od 15. do 20. stoljeća u globalnom kontekstu. Sličnost situacija, problema i rješenja ili pokušaja rješenja vidljiva je gotovo u svim primjerima. Jedan od razloga su karakteristike samih zaraznih bolesti, pa je logično da i odgovor na njih bude vrlo sličan. Drugi razlog leži u promatranju epidemija u urbanom kontekstu, naročito jer je riječ o europskim gradovima, u najvećem broju to su studije o slučajevima u gradovima kojima su upravljale kolonijalne vlasti, što znači da su se u njima provodila europska rješenja, nekad s više, a nekad s manje uspjeha. U svega nekoliko primjera možemo promatrati odgovore na epidemije u urbanom kontekstu koji nije bio pod europskim utjecajima i normama. No, epidemije su svakako utjecale na urbanističke transformacije i poboljšanje uvjeta života u gradu – na gradsku higijenu, svijest o javnom zdravlju, izgradnju bolnica, vodovoda, kanalizacije. S druge strane, vrlo često su upravo ta poboljšanja inspirirana lošom epidemiološkom situacijom značila dodatna raslojavanja u gradovima, marginalizaciju ili segregaciju, bilo po osnovi siromaštva, rase ili i jednoga i drugoga. Epidemijski urbanizam tako se može definirati kao koncept, odnosno razumijevanje prostora gradova i njihovog funkcioniranja pod utjecajem epidemija, bilo da je riječ o pokušajima prevencije ili umanjivanja razornih posljedica epidemija, što je satkano unaprijed u urbanističkim planovima gradova, ili prilagodbi i prenamjeni gradskog prostora u slučaju pojave epidemije. Sve ove situacije izravno utječu na stanovništvo gradova u različitim aspektima – od poboljšanja higijenskih uvjeta u gradovima preko redefiniranja urbanog prostora i njegove namjene, do mogućih dodatnih segregacija stanovništva po raznim osnovama.

Zbornik *Epidemic Urbanism: Contagious Diseases in Global Cities* impresivan je projekt koji se sastoji od 36 radova te Prologa i Epiloga. Radovi su izrazito ujednačeni, čemu je doprinijela i postavljena struktura koja se zahtijevala od svakog autora. Zbog opsežnosti zbornik ne iznosi uvijek nova istraživanja i saznanja, ponekad su to i sintetski radovi koji se temom uklapaju u cjelinu. Upravo su zato svi radovi informativni i pružaju komparativnu uvid u borbu protiv epidemija u urbanim kontekstima te time postaju studije

slučaja. Iz perspektive hrvatske historiografije možemo jedino žaliti da nije priložena tema Dubrovnika i uvođenja karantene, no spominje se kao dio konteksta borbe protiv kuge u Sibiuu u 16. stoljeću. Riječ je o velikom uredničkom pothvatu nastalom u okviru globalne pandemije, čije iskustvo čitatelju dodatno približava opisane povijesne slučajeve te pokazuje kako se određeni problemi i pitanja javljaju kroz razne epidemije sve do 21. stoljeća.

Nikolina Šimetin Šegvić

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

53

BROJ 1

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

 FF press

ZAGREB 2021.

Poseban broj

*Prema povijesti „nevidljive“ prijetnje: epidemije i
pandemije u Srednjoj Europi i Mediteranu*

Special Issue

*Towards an History of “Invisible” Threat: Epidemics
and Pandemics in Central Europe
and the Mediterranean*

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 53, broj 1

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief

Inga Vilogorac Brčić

Gosti urednici/Guest Editors

Nikola Anušić i Filip Šimetin Šegvić

Izvršna urednica / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history), Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

*Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /
Executive Editor for Publications Exchange*

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina d.d., Sveti Ivan Zelina

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrčak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*